

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проведено аналіз забезпечення та функціонування податкової системи України в умовах дії воєнного стану. Визначені недоліки та переваги у застосуванні певних видів податків та методики їх розрахунку в умовах ведення бойових дій. У роботі розглянуто напрями реформування податкового законодавства, запропоновані актуальні інструменти підтримки податкової системи України та її подальшої трансформації в умовах воєнних подій.

Ключові слова: податкова система; податкове законодавство; види податків; податок на додану вартість; воєнний стан.

Постановка проблеми. Сучасна податкова система є важливим елементом державного регулювання, від ефективності функціонування якого залежить продуктивність чи деструктивність соціально-економічних перетворень в країні. Податкова система будь-якої країни є одним із базових елементів її економічної системи, а податки – одним із найефективніших важелів забезпечення розвитку економіки. Проблеми, які виникають у цій сфері, потребують швидкого реагування, оскільки вони впливають на розвиток держави та її фінансову спроможність.

З введенням воєнного стану державні інституції активізували свою роботу для пошуку оптимальних інструментів для вдосконалення податкової системи. Але процеси розвитку воєнних подій є більш динамічними ніж зміни у структурі економіки, що спричинило труднощі у пошуку оптимального балансу між підтримкою стабільності податкової системи, вітчизняного бізнесу, громадян та забезпечення потреб армії.

Така увага до проведення змін у процесах функціонування податкової сфери України є не випадковою, оскільки саме вона впливає на ефективність діяльності фінансового сектору держави в частині перерозподілу фінансових ресурсів, визначені структури та ставок податків, регулювання механізму оподаткування в умовах воєнного стану.

Воєнні події, які зараз тривають в нашій державі, запустили механізми для пошуку нових пріоритетів розвитку податкової системи, тому питання її реформування набуває більшої актуальності в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями реформування системи оподаткування та певних видів податків займалися науковці: А. Аронов, В. Базилевич, В. Вишневський, В. Калюжний, В. Копич, Д. Липницький, А. Крисоватий, Р. Жарко, О. Кравченко, М. Романюк, О. Десятнюк, А. Кізима, В. Дмитрів, А. Луцик та інші.

Актуальними для нашого дослідження є оцінка та аналіз проведення реформування у сфері оподаткування, зокрема під час воєнного стану в Україні. Це вимагає швидкої та комплексної реакції з боку державних інституцій, для збереження стабільного економічного розвитку держави в умовах збройної агресії.

Мета статті. Метою нашої наукової роботи є розгляд недоліків та проблем податкової системи в умовах дії воєнного стану та розроблення напрямів її вдосконалення на перспективу. Визначено основні завдання майбутньої податкової реформи України, яка має сформувати нове інституційне середовище оподаткування, підвищити фіскальну ефективність податків, а також вплинути на регулюючий потенціал податкової системи та податкове право.

Відповідно до поставленої мети, нами були окреслені наступні завдання: визначити основні недоліки та проблеми системи оподаткування, запропонувати інструменти підтримки податкової системи України та її трансформації в умовах воєнних подій.

Основний розділ. Податкова система є однією з найбільш важливих форм управління економікою держави, а самі податки виступають головним джерелом надходжень доходів до Державного бюджету та економічним інструментом, який забезпечує дію соціальних гарантій та стимулює ділову активність [8].

Також податки впливають на рівень фінансової безпеки в державі і сприяють розвитку фінансової системи за умови соціально-економічної стабільності суспільства, держави, регіонів, підприємств та громадян.

Через повномасштабне вторгнення наша держава зіткнулася з чималою кількістю системних проблем у бюджетній та податковій сферах, це:

– скорочення надходжень до державного бюджету в умовах значного збільшення видатків на оборону. За підсумками 2023 року податкові надходження забезпечують потреби зведеного бюджету менш як на 50% (за мирного часу – 85%);

- сповільнення темпів зростання економіки порівняно з найближчими країнами-сусідами;
- зниження рівня надходження інвестицій (менше 10% ВВП). Цей показник для країн, що розвиваються, становить 25–30% ВВП;
- зменшення конкурентності податкової системи з урахуванням сильної бюрократичної складової. Зарубіжні держави надають кращі умови для бізнесу в цілому, що часто відображається навіть у більших податках, але набагато кращому відношенні до суб'єктів оподаткування;
- зростання вартості грошей на внутрішньому ринку через відсутність розвиненої системи різноманітних інвестиційних інститутів для населення (крім банків);
- збільшення суттєвої складової сірого ринку (близько 40–45% ВВП), масове ухилення від сплати податків, корупція у податковій сфері.

Одразу після російського вторгнення було підписано Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15 березня 2022 року, в якому була передбачена низка заходів для зменшення податкового тиску.

Зокрема кілька місяців митниця не брала платежів навіть з ПДВ. Саме тому набагато зменшилися надходження з імпортного ПДВ. Це шкодило вітчизняному виробнику та призводило до різних схем зловживання. Крім того, зараз ще діє режим з відсотками (2%), який дає змогу великим підприємствам працювати на спрощеній системі, вони не сплачують ПДВ та інші податки також було надано державою багато інших інструментів для стимулювання економіки та підтримки підприємців [2].

На сьогодні, власні доходи України в умовах війни та частки військових видатків у бюджеті майже 60% покривають лише до 40% усіх видатків держбюджету. Як компенсаторами доходів бюджету розглядається збільшене оподаткування забруднення навколишнього середовища та шкідливого споживання, тобто тютюну, алкоголю, нафтопродуктів.

Аналіз змін у статтях доходів Державного бюджету за період війни показав, що суттєву частину доходів бюджету від початку війни почали формувати іноземні офіційні гранти до загального фонду бюджету та благодійні пожертви до спеціального фонду бюджету. За 2023 рік останні два джерела поповнили бюджет майже на 450 млрд грн, що менше ніж за 2022 рік на 9,4% (див. таблицю), що є позитивною динамікою для нашої держави в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення [5].

Таблиця

Динаміка доходів державного бюджету України
за період 2022–2023 рр. (млн грн)

Показники	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-) 2023/2022	Відносне відхилення (%) 2023/2022
Доходи всього:	1787395,6	2397655,9	610260,3	34,3
Податкові надходження, у т.ч.:	949764,4	1085507,0	135742,6	114,3
Податок та доходи фізичних осіб	148427,3	172317,8	23890,5	116,1
Податок на прибуток підприємств	117049,9	139744,6	22694,7	118,8
Рентна плата за користування надрами	85365,0	57095,6	-28269,4	66,8
<i>Акцизний податок:</i>	102352,9	153410,5	51057,6	150,1
з вироблених в Україні підакцизних товарів та з їх реалізації	60699,1	83993,3	23294,2	138,4
з ввезених на митну територію України підакцизних товарів	41653,8	69417,2	27763,4	166,8
<i>Податок на додану вартість:</i>	467001,0	522597,4	55596,4	111,8
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з врахуванням бюджетного відшкодування	213948,0	192160,1	-21787,9	90,1
ПДВ з ввезених на територію України товарів	253053,0	330437,3	77384,3	130,4
Податки на міжнародну торгівлю і зовнішні операції	26246,0	36623,1	10377,1	139,7

продовження таблиці

Доходи власності підприємницької діяльності від та	87172,4	121646,9	344745	139,6
Неподаткові надходження	346327,7	867328,6	521000,9	250,6
Власні надходження бюджетних установ	234842,3	696547,1	461704,8	297,4
Офіційні трансферти від ЄС, іноземних урядів, МФО, донор. установ	490557,3	444308,8	-46248,5	90,6

Розраховано автором за openbudget.gov.ua.

Як видно з розрахунків, що вже в цьому році почали проявлятися ознаки пожвавлення економічної діяльності, що показало стабілізуючий вплив на бюджетні доходи, відбулося їх зростання на 34,3% порівняно з 2022 роком.

Податкові надходження до бюджету зросли на 14,3% або на 135742,6 млн грн. Найвищу динаміку серед податкових доходів показали: податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого збільшилися на 16,1% відносно 2022 р. та податок на прибуток підприємств, який зріз на 18,8% у 2023 році, що пояснювалося суттєвим зростанням грошового забезпечення військовослужбовців, яке збільшилося з 244 млрд грн у 2022 р. до 443 млрд грн у 2023 р.

Власні надходження бюджетних установ за 2023 рік (696 млрд грн) були майже у 3 рази більшими (197,4%) ніж за 2022 рік. Їх нарощування пояснюється залученням благодійної допомоги на потреби ЗСУ та інших державних установ, включно через платформу United24.

Протягом 2022–2023 років рахунки для збору благодійних коштів відкрили МОЗ, Мінцифри, Міносвіти, Мінкультури, Мінмолодьспорту, Мінекономіки, Мінінфраструктури і Мінрозвитку громад та територій.

Серед негативних тенденцій поточного року варто відзначити скорочення збору податків, пов'язаних з економічною кон'юнктурою – рентної плати за користування надрами (на 43,2% відносно 2022 року) і податків, від яких звільнялися платники при переході на спрощену систему. Тому надходження від ПДВ з вироблених в Україні товарів за 2023 рік відносно 2022 року реально зменшилися

на майже 10%, а від податку на майно – на 25%. Закон № 2120-IX передбачає пільги зі сплати земельного податку, орендної плати і податку на нерухомість для територій, де ведуться чи велися бойові дії.

ПДВ на імпорتنі товари за 2023 рік надав до бюджету на 30,4% більше коштів, ніж за 2022 рік, хоча вартісні обсяги імпорту товарів у доларах США майже не змінилися. Основними чинниками, що вплинули на отримані показники є зростання митного адміністрування та скасування пільг з ПДВ для енергоносіїв, енергетичного обладнання та інших товарів, а також зняття мораторію на оподаткування імпорту, що діяло до 1 липня 2022 р.

Спостерігаємо підвищення реальних надходжень від акцизного податку за 2023 рік порівняно з 2022 роком на 50,1%, на що вплинуло зростання надходжень з вироблених в Україні підакцизних товарів та з їх реалізації на 38,4% та збільшення коштів з ввезених до України товарів на 66,8% за 2023 рік порівняно з попереднім роком. Це можливо пояснити зменшенням тіньового обігу підакцизних товарів і скасуванням пільгового оподаткування імпорту з 1 липня 2022 р., а також зі зниженням пільг для певних товарів і надалі.

Значну роль у формуванні бюджетних доходів 2023 року відіграли іноземні гранти: їх отримано майже 450 млрд грн або 18% сумарних доходів. Найбільшим донором грантової підтримки бюджету є США, що надали еквівалент 263 млрд грн.

Також на безповоротній основі Україна отримала фінансування від Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Ірландії, Швейцарії, Бельгії, Ісландії на суму 6,4 млрд грн. Всі кошти спрямовувалися до бюджету через цільовий фонд Світового банку [6].

За підсумками 2023 року за рахунок власних доходів бюджету було профінансовано 74,5% видатків зведеного бюджету. Інша частина видатків покривалася іноземними грантами і зовнішніми запозиченнями.

Враховуючи вищевикладене, слід визначити, що основним завданням держави в умовах дії воєнного стану має стати максимальне спрощення структури податкової системи для забезпечення стабільності податкових надходжень до бюджету та розширення бази оподаткування. У такий спосіб Україна, готуючи майбутню реформу, повинна знайти баланс між завданнями з мобілізації ресурсів до держбюджету та формуванням стимулів для економічного зростання. Також слід зменшити ставку ПДВ, посилити моніторинг податкових пільг, послідовно впроваджувати

антикорупційні заходи, забезпечити прозорість судової системи, гарантувати право власності та стабільність для розвитку приватного сектору [10].

Зміни у конструкції податкової системи не повинні створювати перешкод для економічного зростання, інвестиційної діяльності і спиратися на простоту адміністрування.

ПДВ повинен і надалі відігравати ключову бюджетоутворюючу роль в умовах існування значної тіньової економіки, слабкого адміністрування прямих податків і чутливістю податкової бази праці й капіталу до величини ставок. Крім того, доцільність існування ПДВ обумовлюється тим, що: ПДВ і акцизи не шкодять інвестиціям; вони створюють менше спотворень для пропозиції робочої сили та виробництва; ефективність збору ПДВ є вищою ніж інших податків, внаслідок вбудованої системи самовідтворення ПДВ.

На наш погляд, суттєвим недоліком нинішньої системи оподаткування особистих доходів (ПДФО) є високий тягар на малозабезпечених і низький – для багатих, що порушує справедливість податкової системи.

Введення прогресивної шкали оподаткування доходів допомогло б змінити цей недолік, але ускладнило б систему адміністрування ПДФО і збільшило масштаби ухилення від податку.

Для виходу із такої ситуації експерти Центру досліджень європейської політики пропонують введення надбавки ПДФО для громадян з високими доходами. Як приклад можна навести «надбавку солідарності», що існувала в Німеччині у 1991–2019 рр., і призначалася для покриття витрат, пов'язаних з її об'єднанням.

Реформування необхідно провести і зі спрощеною системою оподаткування, акцент якої слід змістити з мінімізації податкових зобов'язань до спрощення процедур їх виконання суб'єктами малого бізнесу. Потрібно позбутися невдалої практики використання спрощеної системи для мінімізації податків з найманих працівників у структурах великого і середнього бізнесу. Кроки в цьому напрямі вже зафіксовано у Меморандумі з МВФ, який передбачає припинення зміни податків на працю шляхом переведення трудових відносин до сфери регулювання цивільного законодавства [9].

У майбутньому при пошуку джерел наповнення бюджету необхідно приділити значну увагу підвищенню ресурсних і екологічних податків, серед яких – рентні платежі за видобутку корисних копалин і податок на вуглецеві викиди. Опрацювання конкретних пропозицій за цим напрямом потребує окремого дослідження та узагальнення останніх змін законодавства ЄС.

Висновки. В умовах дії воєнного стану більшість економічних процесів, а також механізмів та інструментів їх регулювання зазнають трансформацій. Водночас основною метою забезпечення функціонування податкової системи є пошук оптимальної стратегії і тактики реалізації податкової політики, доцільної з погляду збереження ефективності інструментів її реалізації, а також формування стійкої системи оподаткування на перспективу.

Запропоновані зміни податкової системи мають вирішити наступні завдання: підвищити конкурентну привабливість підприємств України; мінімізувати частку тіньової економіки; стимулювати економічне зростання в період післявоєнної відбудови; зменшення частки державної власності в економіці; здійснення подальшої цифровізації податкової служби; зниження корупційних ризиків; спрощення податкового адміністрування; формування культури платника податків.

Також слід врахувати основні глобальні тренди, у руслі яких будуть відбуватися зміни у структурі системи оподаткування і підходи у сфері державної податкової політики. По-перше, це глобалізація, яка суттєво впливає на бази оподаткування. Вона може бути фактором і позитивним, і негативним для доходів державних бюджетів різних країн. По-друге, технологічні зміни – діджиталізація. Так само тут є і плюси, і мінуси в дії цього фактора на економіку і податкові системи різних країн. По-третє, демографічні зміни, що для більшості країн світу є негативною ознакою через старіння населення. У багатьох країнах є податки з доходів або внески до Фонду соціального страхування населення (у нашому випадку це ЄСВ), які, враховуючи демографічний перехід, будуть зменшуватися в перспективі. По-четверте, кліматичні зміни, зелений перехід. Європа йде шляхом збільшення цих надходжень. Світові експерти говорять про те, що нам потрібно в загальному переходити до змін пріоритетів податкової політики в ЄС і в цілому світі, збираючи більшу частину податків за рахунок оподаткування викидів, зокрема карбонового податку на CO₂, оподаткування менш еластичних баз, впровадження глобального податку на багатство.

На наш погляд, слід враховувати, що поки український бюджет несе тягар фінансування військових та соціальних потреб, прийняття кардинальних змін в системі оподаткування може призвести до негативних наслідків і ніякі компенсатори не зможуть заповнити дефіцит бюджету. Тому в умовах дії воєнного стану впровадження реформи податкової системи має бути зваженим та поступовим.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 11.02.2024).
2. Податкові зміни на період воєнного стану 2.0. *European Business Association*. 23.03.2022. URL: <https://eba.com.ua/podatkovyi-zminy-na-period-voennogo-stanu-2-0> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (дата звернення: 11.02.2024).
4. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. *Національний Банк України*. 03.03.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperedbiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 11.02.2024).
5. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 11.02.2024).
6. Податкові зобов'язання під час війни: які пільги отримав бізнес. 10.03.2022. URL: <https://biz.liga-zakon.net/analytics/209870-podatkov-zoboviazannya-pd-chas-vyni-yak-plgi-otrimav-bznes> (дата звернення: 11.02.2024).
7. Стратегічні цілі діяльності ДПС України до 2022. *Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 11.02.2024).
8. Варналій З. С. Податкова система України: інституціонально-функціональна структура та шляхи модернізації. *Економічний дискурс* : Міжнародний науковий журнал. 2018. Вип. № 2. С. 15–24.
9. Делас В. А., Грицаюк А. Актуальні проблеми та напрями реформування спрощеної системи оподаткування в Україні. *International Scientific Journal «Internauka»*. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15209421251472.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).
10. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8775> (дата звернення: 11.02.2024).
11. Радикальна податкова реформа: що насправді ховається за «10-10-10». URL: https://24tv.ua/economy/podatкова-reforma-10-10-10-shho-oznachaye-dumka-ekspertiv_n2144630 (дата звернення: 11.02.2024).
12. Сідельникова Л. П., Костіна Н. М. Податкова система : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2018. 424 с.

REFERENCES:

1. Podatkovi kodeksi Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (data zvernennia: 11.02.2024).
2. Podatkovi zminy na period voiennoho stanu 2.0. *European Business Association*. 23.03.2022. URL: <https://eba.com.ua/podatkovyi-zminy-na-period-voennogo-stanu-2-0> (data zvernennia: 11.02.2024).
3. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 r. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (data zvernennia: 11.02.2024).
4. Stan finansovoho sektoru Ukrainy ta zakhody NBU z pidtrymky yoho bezperedbiynogo funktsionuvannya v umovakh voiennoho stanu. *Natsionalnyi Bank Ukrainy*. 03.03.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperedbiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voennogo-stanu> (data zvernennia: 11.02.2024).
5. *Ofitsiyni sait Ministerstva Finansiv Ukrainy*. URL: <https://minfin.com.ua/> (data zvernennia: 11.02.2024).
6. Podatkovi zoboviazannia pid

chas viiny: yaki pilhy otrymav biznes. 10.03.2022. URL: <https://biz.ligazakon.net/analytcs/209870-podatkov-zobovyazannya-pd-chas-vyni-yak-plgi-otrimav-bznes> (data zvernennia: 11.02.2024). **7.** Stratehichni tsili diialnosti DPS Ukrainy do 2022. Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. URL: <https://tax.gov.ua> (data zvernennia: 11.02.2024). **8.** Varnalii Z. S. Podatkova systema Ukrainy: instytutsionalno-funktsionalna struktura ta shliakhy modernizatsii. *Ekonomichnyi dyskurs* : Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal. 2018. Vyp. № 2. S. 15–24. **9.** Delas V. A., Hrytsaiuk A. Aktualni problemy ta napriamy reformuvannia sproshchenoi systemy opodatkuvannia v Ukraini. *International Scientific Journal «Internauka»*. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15209421251472.pdf> (data zvernennia: 11.02.2024). **10.** Ivanyshyna O. S., Prokopenko I. A., Panura Yu. V. Udoskonalennia podatkovoï systemy yak faktor pidvyshchennia finansovoi bezpeky derzhavy. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8775> (data zvernennia: 11.02.2024). **11.** Radykalna podatkova reforma: shcho naspravdi khovaietsia za «10-10-10». URL: https://24tv.ua/economy/podatkova-reforma-10-10-10-shho-oznachaye-dumka-ekspertiv_n2144630 (data zvernennia: 11.02.2024). **12.** Sidelnikova L. P., Kostina N. M. Podatkova systema : navch. posib. Kyiv : Lira-K. 2018. 424 s.

Shylo Z. S. [1; ORCID ID: 0000-0002-2669-6734],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

TAX SYSTEM OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW: SHORTCOMINGS AND PROSPECTS

With the introduction of martial law, state institutions intensified their work to find optimal tools for improving the tax system. But the processes of the development of military events are more dynamic than changes in the structure of the economy, which caused difficulties in finding the optimal balance between maintaining the stability of the tax system, domestic business, citizens and meeting the needs of the army. Such attention to changes in the processes of functioning of the tax sphere of Ukraine is not accidental, since it affects the efficiency of the financial sector of the state in terms of redistribution of financial resources, defined structures and rates of taxes, regulation of the mechanism of taxation in conditions of martial law.

The main tasks of the future tax reform of Ukraine are defined, which should form a new institutional environment of taxation, increase the fiscal efficiency of taxes, as well as influence the regulatory potential of the tax system and tax law. Today, Ukraine's own revenues in war conditions and the share of military expenditures in the budget of almost 60% cover only up to 40% of all state budget expenditures. Increased taxation of environmental

pollution and harmful consumption, i.e. tobacco, alcohol, oil products, are considered compensators of budget revenues.

The analysis of changes in the income items of the State Budget during the war period showed that since the beginning of the war, foreign official grants to the general fund of the budget and charitable donations to the special fund of the budget began to form a significant part of the budget's income. In 2023, the last two sources replenished the budget by almost UAH 450 billion, which is 9.4% less than in 2022 (see table), which is a positive dynamic for our state in the conditions of martial law and post-war recovery. Taking into account the above, it should be determined that the main task of the state in the conditions of martial law should be the maximum simplification of the structure of the tax system to ensure the stability of tax revenues to the budget and the expansion of the tax base. In this way, Ukraine, preparing the future reform, must find a balance between the tasks of mobilizing resources for the state budget and creating incentives for economic growth.

In our opinion, it should be taken into account that while the Ukrainian budget bears the burden of financing military and social needs, the adoption of drastic changes in the taxation system may lead to negative consequences and no compensators will be able to fill the budget deficit. Therefore, in the conditions of martial law, the introduction of the reform of the tax system should be measured and gradual.

Keywords: tax system; tax legislation; types of taxes; value added tax; martial law.

Отримано: 12 лютого 2024 року
Прорецензовано: 17 лютого 2024 року
Прийнято до друку: 29 березня 2024 року